

O Venetih in nastanku Slovencev

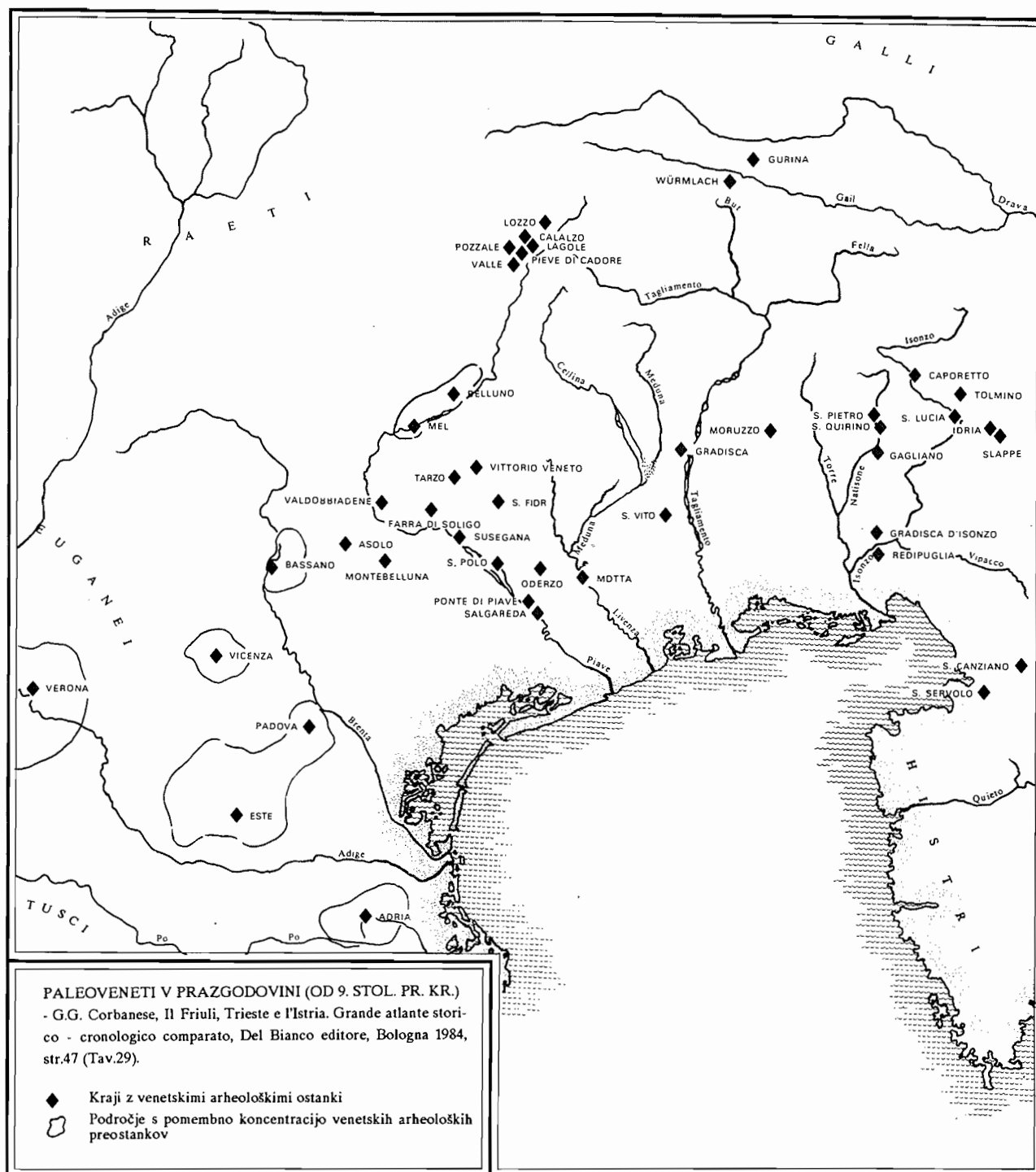
raznih barv, še naprej samo pavje perje, s katerim se bo pokrivalo naivno navdušenje njihovih avtorjev nad lastno neznanstveno lahkovernostjo in varljivim občutkom prepotentnosti. Zadnjič mi je nekdo mimogrede rekel, da "venetologija", čeprav res nima veliko opraviti z znanostjo, vendarle dviguje slovensko samozavest. "Že mogoče, ampak samozavest pobebavljenih", sem ga zavrnil.

Janez Peršič

Ko se je končno iztekla Borova "venetska nadaljevanka", lahko ugotovimo, da je avtor zmožni v osmih dvojnih podlistkih in polemičnih zapisih ter "post scriptumu?" zoper mojo kritično presojo njegovih hipotez vsaj poskus dokazovanja le v "boróvi" (Plet.) interpretaciji atestinskih črkarskih ("gramatikalnih" – prvi pomen grške besede "tò grámmá" je namreč črka!) tablic. V več kot 450 vrsticah svojih (in Korenovega) polemičnih zapisov kot odgovor na mojo presojo trka le na atestinske tablice, ni pa niti poskusil odgovoriti na kratkih 38 bistvenih vrst moje presoje, v katerih opozarjam na vire o naselitvi naših slovenskih prednikov v novi domovini in na rezultate jezikoslovja o spremembah slovenskega jezika od Freisinških spomenikov okoli 1000 do danes (kar onemogoča domnevo, da bi ostal "slovenski jezik" jezik Venetov v bistvu isti kar 3000 let (od 1000 pr. Kr. do Pleteršnika 1894/95 po Kr.), poleg tega pa ga glede na njegovo nespodobno in neresnično trditev o slovenskih zgodovinarjih naravnost vprašujem, "kateri slovenski zgodovinar je na Dunaju napravil kariero"? Torej dolge pisarije, ki skušajo "dokazovati" le v slogu, ki ga je označil že Prešeren v "Literarnih šalah": Wem 's sonst an Waffen fehlt, nun der nimmt in der Regel/zuletzt die Zuflucht zu dem nächsten besten – Flegel (v približnem Župančičevem prevodu: Kdor nima orožja več, to jasno je za slepca, /poslužil se bo pač – i, saj ga vidiš – cepca!). Bora pa mi v tem pogledu res ni treba posnemati in ga zaradi tega kar samega zapuščam v živalski družini, ki jo je v polemiki klical na pomoč, ter prehajam k stvari.

Najprej sem k njegovi polemiki dolžan dva stvarna popravka. Vzrok za moj zapis ni bila kakršnakoli moja nestrpnost ali celo jeza, ker je atestinske tablice odkril Bor in ne jaz, kot bájata Bor in Koren: za mnenje o različnih zgodovinskih teorijah – med njimi pač tudi Borove ni bilo mogoče izpustiti – me je prosil kar sam glavni in odgovorni urednik Teleksa Stane Trbovc in mi zaradi tega trikrat telefoniral, da sem mu ustregel (časnikar "po božji volji" bi bil seveda toliko pošten, da bi to sam razkril vsaj tedaj, ko je v svojem časniku objavil napade na članek, ki ga je izprosil).

Dalje: "tertium comparationis" med Borom in Chasles-jem je pri meni le njuna skupna vera v nespreminjanje jezika skozi tisočletja, ne pa vprašanje "falsifikatov",

kot je moje besedilo v svojo lastno škodo napačno interpretiral Bor (s tem je namreč speljal na tanek led tudi nekatere opisovalce najinega spora drugje v Jugoslaviji, npr. v *Politiki* 6.sept.).

Tudi v nadaljnjem se ne spuščam v Borovo jezikoslovje: vprašanja venetskega jezika so naloga specialnega dela zgodovinskega indoevropskega (in glede Borovih domnev in trditev tudi slavističnega) jezikoslovja, ne pa zgodovinarjev, ki bi jim Bor očitno rad naložil te stvari. Ne mislim se po njegovem zgledu brez potrebnega strokovnega znanja spuščati v to. Omejujem se na tehnična zgodovinska vprašanja (Borove napake paleografskega značaja zaradi vnaprej nameravane interpretacije venetskih besedil), nekaj metodoloških vprašanj pa zgodovinskih napak in zablode pri sklepih o zgodovini Slovencev. Tudi tu bom čim krajši, saj se drugače za članke te vrste ne spodobijo.

1.) Bor se navidez nesprestano sklicuje na atestinske črkarske tablice same, ko gre samo za njegovo interpretacijo teh tablic, ki se bistveno razlikuje od razumevanja teh tablic v venetologiji. Pridobljena pa je na napačen metodološki način in zaradi tega nima nobene vrednosti. Izhodišče o "slovenstvu" jezika na teh tablicah sta dve napaki pri branju tablice Es 24:

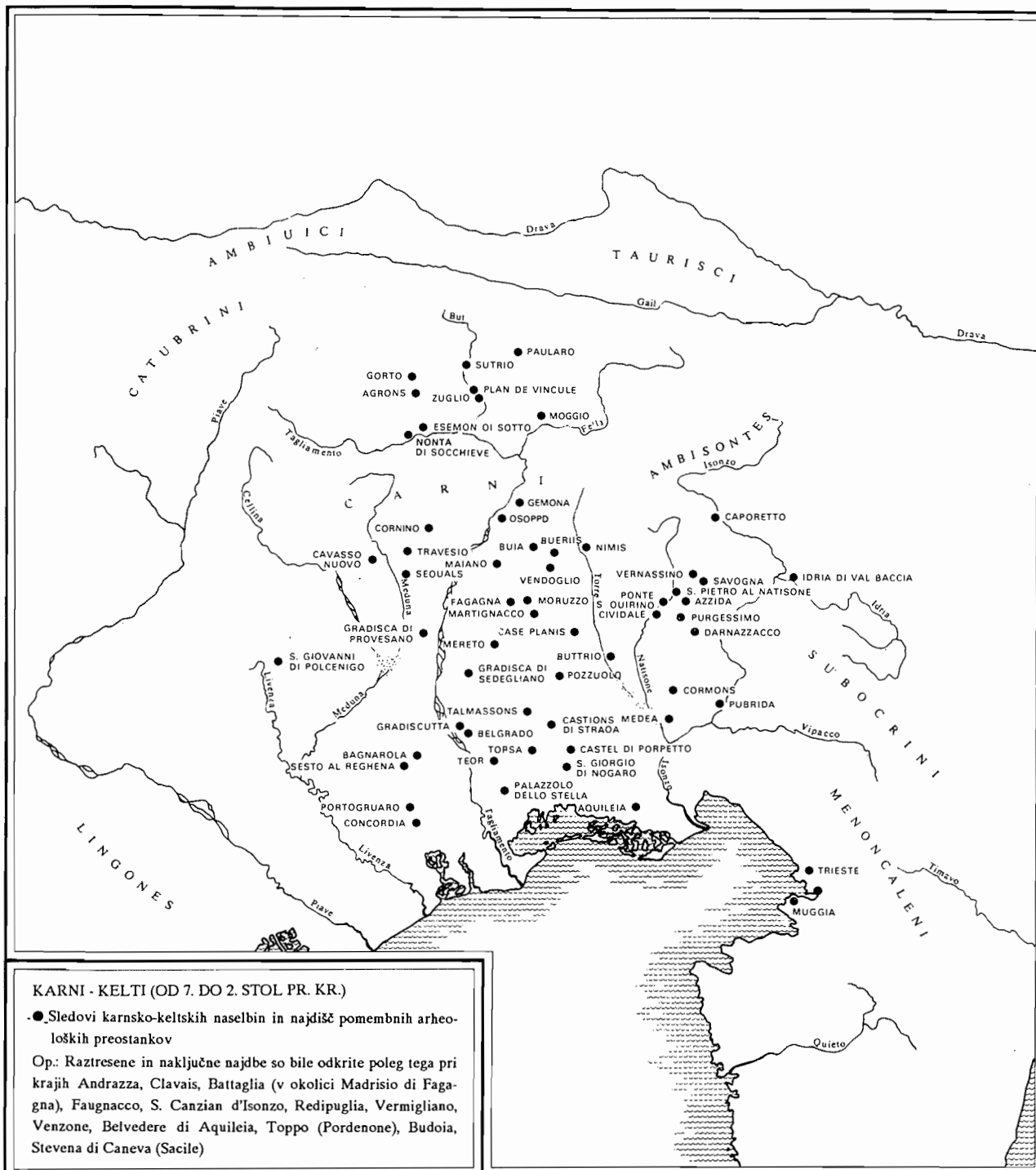
-a) V peti vrsti od spodaj navzgor naj bi bilo "dosti več" črk "O" kot črk v štirih vrstah pod njo (E,K,A, soglasniki); vrsta O-jev naj torej ne bi pomenila vrste črk, marveč pregrajo med spodnjim in zgornjim delom tablic. - Toda če v ohranjenem levem delu tablice Es 24 štejejo črke v petih vrstah, vidimo, da je O-jev prav tako osem kot vseh drugih črk pod njim (Bora je goljufal pač zgolj optičen vtis); enako pa je v faksimilu prerisa tablice Es 26 (objavljenega na istem mestu) na desni strani tablice, ki se je na Es 24 ohranila le v nekaj odlomkih. Vrsta z O-ji je torej sestavni del spodnjega črkarskega dela tablice in Es 26 naravnost kaže, da je pregraja z ornamentom šele nad to črkovno vrsto. Borovo izpuščanje O-jev pri branju je torej samovoljna napaka.

-b) Te črke naj bi bilo mogoče brati od srede tablice navzdol. - Toda venetska pisava se bere od desne na levo (obratno kot beremo mi), pa niti od zgoraj navzdol, niti od spodaj navzgor. Ob upoštevanju tega pravila lahko beremo spodnji del tablice na dva načina: Ako je spodaj

daljša stranica tablice, dobimo vrste s 16 O, E, K, in A ter vrsto s 15 soglasniki in enim samoglasnikom (F,Z,H,T,K,L,M,N,P,Š,T,Th,Kh,E /v Es 26 pa A/; to je skoraj natančno po grškem alfabetu prevzeto zaporedje soglasnikov v etruščanski in venetski abecedi - da bi šlo pri tem za kakršnokoli razvrstitev slovanskih glagolskih obrazil, je prazna Borova domislica).

S temi ugotovitvami je izginil temelj, na katerega se Bor neprestano sklicuje pri svojem slovenskem prekrejevanju venetskih besedil, torej tudi naša dolžnost, da njegove tozadevne "sklepe" kar tiho sprejmemo. Presoja njegovega besednega prekrejevanja prepuščam jezikoslovcem. Glede paleografske strani tega prekrejevanja pa vendarle moram opozoriti na dve značilnosti: Čeprav na začetku trdi drugače, se Borovo branje posameznih znakov večkrat razlikuje od tistega, ki je v venetologiji običajno; včasih isti znak bere na različne načine (v-b,v-f,d-z,t-k,c-k,a-p, morda še katerega) in včasih v istem napisu predpostavlja, da je isti glas zapisan z različnimi znaki (npr. R v 7. podlistku 12.9. enkrat z obrnjenim D in drugič z obrnjenim P), pač po potrebi besedne kirurgije. Že to so paleografsko nedovoljeni postopki. Še širšo in tudi metodološko pomembnejšo napako pa je zagrešil z neutemeljeno domislico, da more v zapisih z abecedo, ki poleg soglasnikov pozna tudi samoglasnike, po prosti izbiri dodajati še nove nezapisane samoglasnike, kot velja to pri prednjeazijskih zgolj soglasniških pisavah. To pa ni le v nasprotju s temeljnimi načeli paleografije, marveč hkrati sredstvo kar za poljubno preoblikovanje besed po lastni želji; to pa je že tuje vsakršni znanosti. Zaradi teh stvari je mogoče skoraj pri vseh (dosti redkih) primerih, za katere je Bor objavil v obliki slike tudi podlago svojega branja, ugotoviti tudi konkretne bralne napake in samovoljo.

2.) Druga metodična napaka je širša in zadeva oba naša "venetologa", Šavlija in Bora. Vprašanje nastajanja sedanjih narodov (z učenim imenom "etnogeneze") je mogoče reševati le ob enakopravnem sodelovanju več znanosti ali vsaj upoštevanju njihovih rezultatov - kot glavnih po razporeditvi Lehr-Splawinskega zgodovine, jezikoslovja glede zgodovine glasov in oblikoslovja, istega glede analize geografskih imen, arheologije, antropologije, etnologije in zgodovinskega primerjalnega javnega prava - ne pa samo vprašanje jezika in še manj le pri-

merjanje glasovne podobe besed brez upoštevanja načela, da je besedna sorodnost dokazljiva le ob stvarni sorodnosti (Wörter und Sachen!). Prof. J. Friedrich v svoji knjižici o razreševanju neznanih pisav in jezikov naravnost in zelo ostro – "pred to metodo ni mogoče preveč poudarjeno svariti" – svari pred napako razumevanja besede v neznanem jeziku po podobni glasovni obliki kakega znanega, ter ironično navaja, da bi tako kdo njemu neznanu latinsko besedo "laus" (hvala) razlagal z nem. "Laus" (uš) ali v jeziku Maja "catz" (perutnina) z nem. "Katze" (mačka) ali novogrško "na" (nai=da) z nem. "né"; podobne primere navaja celo med sorodnimi germanskimi jeziki (nizoz. aandacht–pozornost in nem. Andacht–pobožnost; angl. to become–postati in nem. bekommen–dobiti). Zato sklepa: "vsekakor razlagalec neznanega jezika nikakor ne sme preprosto reči: kar se v dveh jezikih enako ali podobno glasi, tudi isto pomeni". Najbrže k temu skoraj ni treba spomniti, kako je težave etimologije ponazoril prof. Bezljaj nekoč z navedbo, da bi pri imenu Vače lahko izšel iz petdesetih različnih podstav (resnična more biti pa seveda le ena sama).

Žal ta opozorila ob venetski nadaljevanki niso potrebna le zaradi teorije (pri Šavliju pa sploh zaradi temeljev njegovega razpravljanja). Saj Bor razlaga kot venetske oblike npr. srbohrvaški ljubkovalni kratice iz "sestra" (Sejo) in iz imena Katarina (Kato) po svetnici, katere češčenje se je razširilo šele v 7./8. stol. po Kr., imeni Beljak (pri Slovencih prevzeto po keltskem Bilachinium) in Blegoš (prevzeto iz srednjev. nemškega flehers, prim. Bezljaj, Etimol. slovar I. 16 in 26), "bg" kot prednika srednjeveške kratice "bō" (= "bog") v cerkvenih krščanskih rokopisih, ime noriškega keltskega kralja Voccia, dokumentiranega na keltskih novcih v zahodnem Noriku (prim. P. Kos, Keltski novci Slovenije, 1977, 20) in pri Cezarju (De bello Gal. I, 53, 4). Krono pa nosi pač trditev, da naj bi naslov Augustus rimskega cesarja M. Antoniusa Gordiona bil kar prevod iz venetščine, ker je to pač podobno starocerkvenosl. "grōdō", ruskemu gordy, srbohrvaškemu Grdan in slov. grdo. Pa so še druge podobne stvari brez znanja zgodovine in jezikoslovja: sanjanje o venetščini rezijanskega dialekta kljub Ramovševi razlagi njegovega nastanka po začetku 15. stoletja, pa tudi vsemu, kar vemo o kolonizacijski zgodovini Rezijske, o slovenskem akanju v venetščini že 2000 let

poprej, kot se je uveljavilo v slovenskem vokalizmu, pa o domisljici in imenu polabskoslovanskega boga Retra po vzorcu venetske Reitijske, čeprav vir kar naravnost pove, da je bil v svetišču v polabski Retri bog Svarožič (Zuarasic). Takšni "rezultati" govore tudi o "zanesljivosti" metode, s katero so doseženi!

Še dve temeljni metodični napaki se skrivata v teoriji o italški venetščini kot bistveni (ali celo poglavitni?) korenini slovenskega jezika: Utemeljevanje ne more izhajati iz glasovne podobnosti kakih slovenskih in venetskih besed (nujno v zelo omejenem številu), pri čemer sodeluje vselej lahko tudi bližnje indoevropsko sorodstvo, marveč samo iz zgodovine in strukture slovenskega jezika in tozadevnih njegovih razmerij z drugimi slovanskimi jeziki. Zlasti gre za oblikoslovje in posebej za zastopanost izposojenk iz klasične latinščine, ki bi se jim po poldrugem tisočletju na tak način nastali slovenski jezik prav tako malo mogel izogniti, kot se jim je mogla albanščina. Vse, kar so v obeh pogledih slovenisti dognali in sporočili zgodovinarjem o teh straneh slovenščine kot viru za oblikovanje Slovencev, je v najostrejšem nasprotju z venetskimi teorijami, in to je največja ovira za njihovo upoštevanje že na njihovem ozkem jezikoslovnem področju. Sicer pa se zdi, da mislita oba naša "venetologa" (čeprav Šavli bolj odločno in zato bolj narobe) na etnogenezo Slovencev prvenstveno kot na izoblikovanje v bistvu že "slovenskega" jezika ok. 1000 pr. Kr. nekje v porečju Labe in Odre, saj drugače ne bi bilo mogoče misliti na jezik italških Venetov kot glavno (Bor) ali kar edino (Šavli) komponento slovenščine in celo njenih dialektov, v Venetih pa iskati nekake Praslovence. To je združljivo le s tisto cepitvijo indoevropskih jezikov v pradomovini v smislu rodovnika, ki jo je jezikoslovje že zgodaj v našem stoletju zavrnilo, pa v poljudnih delih še vedno straši. Mogoča bi bila le v praznem prostoru selitve Indoevropejcev, zgodovina pa nas uči o neprestanem mešanju, ki je bilo zvezano s selitvami (nastanek Angležev s postopnim preseljevanjem predindoevropejcev, Keltov, Rimljanov, Anglov in Sasov, skandinavskih Vikingov in Normanov, s čimer se da vzporejati etnogeneze Francozov, Špancev itd.). Nimamo vzroka misliti, da bi bilo kdaj drugače: prav ta mešanja so torej bistvena komponenta nastajanja jezikovnih in etničnih razlik – tudi pri Slovencih. Ob tem

gledanju so bili Slovenci prav tako malo kot Angleži priseljeni v novo domovino, marveč so tu šele nastali, ker jih poprej nikjer ni bilo: zrasli so z mešanjem različnih staroselskih in različnih slovanskih sestavin ter različnih doseljencev, ki so prišli v novo domovino šele za nami. Prav zaradi tega smo na tleh, na katerih smo se izoblikovali, v resnici avtohtoni – ne kot njihovi prvi prebivalci, marveč kot plod razvoja na tleh, na katera se sploh nismo priselili kot Slovenci.

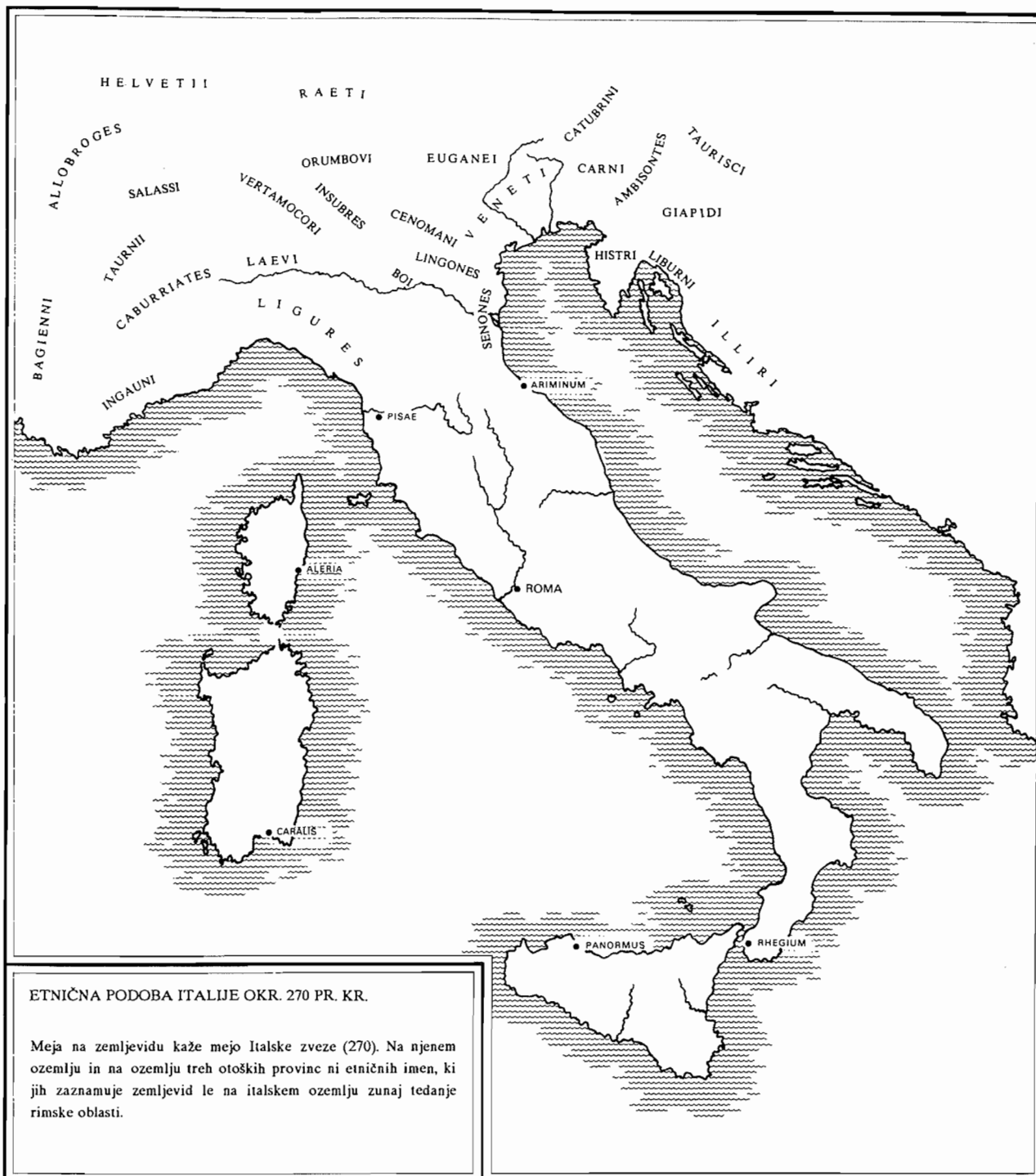
S tem se strinja tudi Bezlajev zapis o njegovem pogledu na jezik iz l. 1976, ki ga je Bor sicer navedel, a očitno slabo razumel: pri Bezlaju tudi ni nov – saj ga je pokazal že v razpravi o Stratigrafiji Slovanov v luči onomastike 1958, v svojih referatih na mednarodnih kongresih vsaj že od istega leta naprej, v Esejih o slovenskem jeziku (1967) in v svojem sodelovanju s prof. O.N. Trubačevim vsaj od izdaje poskusnega zvezka Etimološkega slovarja slovanskih jezikov (1963), ki ga je poslal avtor tudi meni prav po njegovem posredovanju, ker sva kar precejkrat govorila o teh stvareh, o katerih so se najina pojmovanja s stališča slovenske zgodovine in jezikoslovja kar dobro ujemala. Morda bo pojasnil Boru temelj tega procesa kratek citat Trubačeva (iz l. 1974), ki nekako dopolnjuje to, kar si je izpisal pri Bezlaju: Izredno pestre leksikalne izoglose se kažejo kot priča "prvotne etnolingvistične pestrosti nosilcev slovanskih selitev na zahod, jug in severozahod... Zahodnoslovanske, vzhodnoslovanske in južnoslovanske skupine so se vnovič konsolidirale iz komponent najrazličnejšega jezikoslovnega izvora", kajti "prvotna Slavija ni bila jezikovno monolitna". Torej prvotna pestrost, medsebojno mešanje različnih sestavin ob selitvah (od okr. 500 po Kr. naprej!) in na tej podlagi tolikšno zblizanje, da je bil v 9. stoletju cerkvenoslovanski jezik praktično razumljiv vsem tedanjim slovanskim ljudstvom od Makedoncev do Čehov in od Karantancev do Rusov. Odtlej pa gre razvoj zopet vsaksebi (tudi ob vplivih substratov, superstratov in adstratov, kot se staroselci, vladajoči tuji sloji in sosedi imenujejo z učenimi imeni jezikoslovcev).

Vprašanje, ki se ob tem pojavlja, je samo: ali je mogoče datirati izoblikovanje slovanske jezikovne skupine (po izločitvi iz baltoslovanske) in ali je mogoče datirati, do kdaj se je poglobitni del naših jezikovnih prednikov moral razvijati v prostoru za Karpati s predniki drugih

slovanskih in južnoslovanskih narodov? Pojasnjevanje poti, po kateri so jezikoslovci (z uporabo rezultatov že zgoraj naštetih ved, pri čemer je pokazal nove poti zlasti Lehr-Splawinski, ob njem pa uporabljam tudi novejša poljska in druga dela do zadnjega desetletja) prišli do današnjih odgovorov na postavljeni vprašanji, bi nas zapeljalo predaleč. Nastala bi nova "nadaljevanka", ki bi jo morali pisati strokovnjaki različnih področij in ne le zgodovinar. Zadovoljimo se s sporočilom danes v znanosti uveljavljenega odgovora: Osamosvojitev Praslovanov iz baltoslovanske skupnosti spada v čas po 13./12. in pred koncem 9. st. pr. Kr., zvezana pa je s slaviziranjem nosilcev lužiške kulture vzhodno od Odre približno med 900 in 700 pr. Kr.; po mnenju Lehr-Splawinskega se je praslovanski jezik izoblikoval do srede 1. tisočletja pr. Kr., po nekaterih novejših avtorjih pa šele nekaj stoletij pozneje. Vzporedno je šla tudi cepitev tega procesa v različne jezikovne oblike. Slovenski predniki so – kot je postavil to že Nahtigal in velja glede na časovno opredelitev jezikovnih procesov v slovenskem jezikoslovju tudi še danes – sodelovali v tem procesu za Karpati gotovo še do 3. stoletja po Kr., ker je mlajša slovenska palatalizacija (mehčanje soglasnikov k, g in h) še zajela izposojenke v slovanskem (in slovenskem) jeziku od Gotov v 3. stoletju (npr. Kaiser-cesar, kunig-knez, kirko-cerkev). Selitev odločilnega dela slovenskih prednikov iz pradovine v Vzhodne Alpe in zgornje Posavje se torej ni mogla začeti pred 3. stol. po Kr., torej kar okr. 1300 let po selitvi dela Venetov v Italijo. Brez odgovora na ta danes veljavna stališča slovanskega jezikoslovja ni mogoče zgodovinarju upoštevati kakršnekoli domneve o slovenskosti italjskih Venetov. Nobena argumentacija z besedno podobnostjo, tudi če ne bi bila dosežena le z nasiljem nad skromnimi ohranjenimi jezikovnimi spomeniki ali pri razlagi krajevnih imen, ne more v tem pogledu niti malo spremeniti našega védenja o zgodovinskem razvoju.

3.) Za sklep še nekaj posameznih opomb k nekaterim trditvam obeh naših "venetologov".

Oba govorita o Kossinovi "pangermanski" teoriji, kot bi šlo le za konkretno vprašanje slovanstva ali neslovanstva nosilcev lužiške kulture, s katerimi je verjetno res povezano ime "Veneti", čeprav gre pri tem za posredno sklepanje brez potrditve po neposrednih virih. Kossinova

"teorija" je res povezana z nemško imperialistično politiko na prelomu 19. in 20. stoletja, vendar gre za splošno načelo o razmerju arheoloških "kultur" in etnično-jezikovnih struktur v njihovem času: "ostro omejena arheološka kulturna področja se v vseh časih prekrivajo z mejami povsem določenih narodov ali plemen", obstoj istega naroda je izpričan le s "kontinuiranim razvojem iz starejših kultur", sicer pa priča sprememba arheološke kulture o etnični spremembi. To teorijo, ki jo je Kossina začel uveljavljati od 1895 naprej, je teoretično razložil in skušal utemeljiti leta 1911. Po teh načelih je ob sodbah arheologov, da arheološko ni mogoče dokazati zveze med lužiško in slovansko materialno kulturo (dokazljivo po Niederleju šele od 8. stol. po Kr.) in da se širi lužiški sorodna kultura "polj grobnih žar" po Evropi v predelih, kjer gotovo ni bilo Slovanov (Galija in Pirenejski polotok, široko območje ob srednji in zgornji Donavi, severna Italija, Balkanski polotok do Grčije), pri lužiški kulturi izključuje Slovane kot nosilce in jo povezuje z Iliri (ta razlaga je ostala v veljavi tudi v nacističnem zgodovinopisju!). Pangermanska sestavina teorije se izraža le v temeljnem stališču, da je pradomovina Indoevropejcev na germanskem severu Evrope in da so spričo tega Germani najbolj avtohtoni del Indoevropejcev.

Veneti s to teorijo niso nikjer povezani: z nosilci lužiške kulture jih tedaj ni še nihče neposredno povezoval (le posredno, ker so imeli italške Venete za Ilire), za Venete med Karpati in Baltikom od 1. do 5. stol. po Kr. pa je 1902 Niederle zapisal: "Ti baltiški Venedi-Veneti antičnih virov so nesporno Slovani, toda samo ti baltiški. Ne vem, ali bi se našel danes kdo, ki bi si upal upirati tej tezi." Prav tako ni bilo spora o izvoru imena Veneti: to ime in njegove izpeljanke (Wenden, Windische itd.) so za Slovane ali posamezne njihove dele uporabljali le njihovi sosedje, nikdar Slovani ali kak njihov del sam za sebe – ime torej ni slovansko niti po izvoru, niti po uporabi. Tudi to ni bilo sporno že pred Kossinovo teorijo: Niederle ga ima 1902 za keltsko (pri Keltih je nabral okrog 70 primerkov krajevnih in osebnih imen tega korena) in so ga Slovani po njegovem mnenju dobili pri sosedih zaradi slavizacije kakega neslovanskega plemena med Germani in seboj. Tudi Lehr-Splawinski (1946) omejuje slovanstvo na "baltske" Venete antičnih virov, za italške in galske to zanika, ime pa ima za "staro indoevropsko ime", skupno nekemu delu indoevropskega

jezika, ki je zvezan po jezikovni dediščini "prav tako z Iliri kakor s Kelti in Praslovani". Da je to tudi danes mnenje poljskih zgodovinarjev, ki po Šavlijevih in Borovih trditvah gledajo na ta vprašanja popolnoma drugače kot slovenski, naj pokaže citat iz Zgodovine Poljske, objavljene v prevodu 1982 (za besedilo tega dela odgovarja današnji najvidnejši poljski zgodovinar A. Gieysztor, ki mi je tudi že 1964 poslal rokopis te knjige): "Zahodnoslovanska skupina se je izoblikovala na območju, ki ga je zavzel slovanski živelj že v prvi polovici 1. tisočletja pr.n.št. Tam je naletel na starejšo plast indoevropskih prebivalcev tega dela Evrope in jo asimiliral in skoraj gotovo dobil od njih ime Veneti" (str.12). To dokazuje celo Borovo navajanje paralel "predalpsko-jadranskih" (zares sega prostor na vzhod do srbske Morave in makedonske Dramle!) venetskih vodnih imen in onih "med Odro in Bugom" (tudi ta prostor gre na vzhod še preko srednjega Dnjepra, na zahod pa do Pirenejev), kajti ta imena po Lehr-Splawinskem niso bila slovanska (to so imena tipov Drava, Sava, Kolpa, Odra, Raba, Sana itd., ki jih imajo vsi jezikoslovci za predsllovanska), saj etimološka gnezda slovanskih imen navaja takoj za tem posebej. Le kaj naj bi torej tak navedek povedal o mnenju Lehr-Splawinskega o slovanskosti lužiških Pravenetov? Zlasti ko naravnost pove, da jih ima za indoevropsko jedro, enako kot jih ima Sedov za skupino starih indoevropskih dialektov, ali kot sodi Devoto, da se zdi, da je ime Veneti "pomenilo nasploh 'Indogermani' ali vsaj določeno skupino ali del teh kakor npr. ime 'Arijci'". Le vzhodni del "Venetov" je s slavizacijo – po teh mnenjih – prišel v etnogenezo Slovanov, zahodni in južni pa sodelujeta v etnogenezi Keltov, Italikov ali Ilirov.

Seveda so bile te teorije mogoče šele, ko je bila omajana in ovržena Kossinova načelna teorija o razmerju arheoloških kultur in etničnih enot, kar so opravili poleg poljskih predvsem arheologi Zeiss, Wahle in pozneje še Eggers (v Einführung in die Vorgeschichte, 1959, povzete vsega spora o tej teoriji): Jedro zavrnitve Kossinove teorije je metodološka ugotovitev, "da se morajo uporabljati arheološke najdbe za ugotovitev narodnostne pripadnosti kakšne pokrajine le tedaj, kadar so na uporabo pisani viri za korekturo arheološke narodopisne metode": Zgodovinski viri dokazujejo v nekaj primerih "zamenjavo prebivalstva, ne da bi se spremenil slog najdb,

in na drugi strani, da se je slog spremenil, ne da bi se zamenjalo prebivalstvo" (navajam svoj povzetek zavrnitve Kossinove teorije iz Koroškega zbornika 1946, str.81 sl., ker Bor trdi, da te teorije slovenski zgodovinarji sploh niso zavrnil, marveč da se ji v globokem spoštovanju z menoj vred še vedno klanjamo; seveda – treba je za utemeljeno pisanje tudi kaj prebrati in vedeti!). Opozoriti pa je treba tudi na tole: Šavlijevo izenačevanje nosilcev lužiške kulture in kulture žarnih grobišč s Slovani ali celo Slovenci pa je mogoče sploh le na teoretični podlagi Kossinovih načel in nič drugače. Saj bi veljalo isto tudi za podobna (ne povsem jasna) Borova izvajanja, toda vnovič nisem prepričan, da Bor teh tez ni prevzel po Šavliju. Tudi Šavli pa očitno del navedenih poljskih in čeških arheologov in jezikoslovcev ni sam prebral, marveč uporablja le nekaj čeških in italijanskih povzetkov, npr. J. Filipa in C. Verdianija. Tako seveda nastaja vrsta nesporazumov, ki jih ne morem navajati. Ta boj zoper Kossinovo teorijo, ki se je začel pri slovanskih arheologih že kmalu po 1920, pa je obenem omejil arheološka sklepanja v tem pogledu z bistveno večjo skepto: Niederle je bil v svoji zadnji sintezi "Rukovět slovanské archeologie" (1931) bistveno bolj previden kot v tri desetletja starejših delih in z gotovostjo govori o slovanski materialni kulturi šele od 8./9. stoletja dalje (prim. srbski prevod "Slovenske starine", 1954, str.13–47). Prav taka skepsa pa velja tudi za mnenje, da bi isto ime dokazovalo tudi etnično istost (prim. le ime Franki in Francozi, Angli in Angleži. Mogoče bi bilo napisati še marsikaj podobnega, toda najbrže sem že doslej zlorabil bralčevo potrpežljivost. Le še nekaj vprašanj in dve sklepni ugotovitvi:

Kakšna ideologija je vplivala na Linharta, ki je v našem zgodovinopisju prvi povezal naselitev naših prednikov s selitvijo drugih južnih Slovanov? Kako je sploh mogla Kossinova teorija (iz l. 1911) vplivati na razprave Franca Kosa? (Z njimi se v bistvu ujemajo glede naselitve tudi one Lj. Hauptmanna, Milka Kosa in moje!) Vse Kosove razprave o tem so starejše od l. 1899! V kakšni zvezi je "pangermanska" komponenta Kossinove teorije (pradomovina Indogermanov!) z etnogenezo Slovencev? Kateri slovenski zgodovinar je zagovarjal v našem razvoju "pangermansko" koncepcijo? Le kako je mogoče kakorkoli v tem pogledu na Šavlijev način klevetati

Franca in Milka Kosa – Bor pa gre tudi po njegovih sledeh! In kako moreta Bor in Koren moja stališča o naselitvi južnih Slovanov in slovenskih prednikov razlagati le z vero v učenje mojih učiteljev, ko pa sem v jugoslovanskem in slovenskem zgodovinopisju v zadnjih petdesetih letih napisal o tem največ in v zgodovinopisju najbolj upoštevanih del o teh vprašanjih?! V takšnih primerih neznanje ni več zadostno opravičilo! Prav nespodobnost teh delov pisanja je nujno zahtevala odgovor, ki bi mogel biti še precej bolj zaostren, kot je tale, ki sem ga namerno pri ostrini dušil.

In končno. Boru sem očital, da se je "zapletel v teorije, ki jim očitno ni ljuba kakršnakoli zgodovinska etnična povezanost z drugimi južnoslovanskimi narodi", te teorije pa sem razločno označil z Jezovim in Šavlijevim imenom. Če je Bor napletel sam iz tega očitek, da je "sovražnik vsega, kar je v zvezi z jugoslovanstvom" (!?), je to njegova interpretacija, ne pa moj očitek. V mojem očitku je vsebovana le misel, da Bor ni domislil do kraja širšega smisla venetskih konstrukcij, še zlasti pri svoji obrambi Šavlijevih "ideoloških" stališč in karakteristik slovenskega zgodovinopisja, ki jih včasih omiljuje, včasih jim pa naravnost priteguje.

Tega mi je žal, še zlasti zaradi Šavlijevih nespodobnosti. Ko sem zavrnil njegove trditve zaradi očitnega neupoštevanja zgodovinskih dejstev in virov in zaradi o skrajni nevednosti pričujočih trditev, da slovenski zgodovinarji (oba Kosa in jaz) postavljamo svoje teze o naselitvi Slovencev "brez dejanske podlage v virih", da bi dosegli le "neko vnaprej zastavljeno izhodišče" da "smo Slovenci južnoslovanskega izvora", in da je v tem pogledu vse naše znanstveno delo izraz "ideologije pojugoslovanjenja", mi odgovarja, da je vse to le izraz mojega "unitarističnega gledanja". Difficile est satiram non scribere! Pol desetletja preden je bil Šavli rojen, sem v Jugoslaviji z unitaristično ustavo v Dejanju zelo precizno protiunitaristično pisal o slovenstvu in njegovem razmerju do Jugoslavije (ne do "jugoslovenstva", ki je zame le političen pojem jugoslovanskega unitarizma). In enako v svojem predavanju o slovenskem vprašanju na drugem Bohinjskem tednu 1939. In se najde nekakšen fičfirič, ki misli, da se o zgodovini lahko piše brez vsakega znanja in trdi karkoli hoče in zapiše takšne stvari tudi o živi sedanjosti. V vsem mojem znanstvenem delu ni ničesar, kar bi bilo

Kritični zapis h knjigi o "Venetih"

v nasprotju s publicistiko moje mladosti o slovenstvu. Te koncepcije so dovolj trdne, da mi jih ni treba utemeljevati z napačnimi in nevzdržnimi teorijami, ki nasprotujejo tako zgodovinskemu vedenju kot tudi dejstvom slovenskega jezikovnega razvoja in struktur v okviru slovanskih jezikov.

Nočem, da bi kdorkoli izkoriščal moje stališče do zgrešenih venetskih in podobnih teorij na kakršnekoli način v smislu slabitve slovenskih teženj za narodno samobitnost. Zato ponavljam svoj odgovor, ki sem ga povedal 1980 prijatelju Bilandjiću na vprašanje o razmerju Slovencev do Jugoslavije: Za Jugoslavijo smo se odločili, ker smo videli v njej zagotovitev svojega samostojnega narodnega življenja. Zaradi tega je tudi meja naše zavezanosti tej skupnosti skladna z uresničevanjem natanko tega pogoja za slovensko narodno življenje. To je bilo stališče publicistike moje mladosti, to je tudi temelj mojega zgodovinarskega znanstvenega dela. Čutim potrebo, da povem to povsem jasno prav ob polemiki zgornje vrste. Sapienti sat! Zato se na novo "kopitarjenje" ne bom več oglašal.

Bogo Grafenauer

Pred oceno je potrebno povedati nekaj o duhu, iz katerega izhaja to pisanje. Predvsem to poudarjam zaradi nenehnih žalitev slovenskih zgodovinarjev vseh generacij, odkar se je pred približno sto leti slovensko zgodovino dvignilo na raven znanosti in s tem moralo zapustiti stopnjo tistega predznanstvenega diletantizma, ki bi ga Šavli s svojo "venetološko" pripravo rad obnovil. Zato neprestano ponavljanje "zavračanja" tako imenovanega "uradnega" zgodovinopisja, kar je jedro žalitve. Resnična znanost more biti le znanost – niti "uradna" niti "neuradna". Da slovenska zgodovinska znanost to ve, kaže vsa njena razvojna pot.

Seveda pa se "venetologi" očitno ne zavedajo bistva tega, o čemer govorijo v zvezi s takšnimi označbami. Sicer namreč ne bi kar zdržema poudarjali praktičnega "pomena" svojega pisanja za vsakdanje življenje in moč Slovencev: prav te vrste pojmovanje znanosti – resnične ali namišljene – je namreč praktičen izraz teoretične zahteve po "uradni" znanosti, namenjeni ad usum delphini. Trdno sem prepričan, da more zloraba zgodovine s kakršnimkoli potvarjanjem zgodovinske resnice zgodovinski sedanosti kateregakoli naroda samo škodovati. Naloga zgodovinske vede je bila vselej tudi razdiranje mitologij, ki so že tolikokrat dokazale svojo škodljivost za narodno življenje in obstoj, in zoper nje vzpostavitev resničnega zgodovinskega spomina. In prav to je tudi danes pravo razmerje med venetsko ideološko mitologijo in resnično slovensko zgodovinsko znanostjo in njenim upoštevanjem resničnih dognanj jezikoslovja in arheologije ter podobnih ved, ki jih mora zgodovinar upoštevati pri vprašanjih etnogeneze vsakega naroda in različnih komponent, iz katerih se je izoblikoval. V nasprotju z mitologijo o venetski monofiliji Slovencev in o vzdržnosti in nespremenljivosti "tega čudovitega" korena skozi 3000 (tri tisoč!) let – za to pa v soglasju s tem, kar vemo o zgodovini Slovencev, razpravljamo o dvakratni vlogi Karantanije "v oblikovanju slovenske narodne zavesti". Prvič v smislu plemenske zgodnjefevdalne zavesti v zgodnjem srednjem veku, drugič v smislu moderne narodne zavesti, izoblikovane v 19. stoletju, kajti obe loči obdobje razkroja karantanske zavesti po uveljavitvi fevdalizma okoli 1100 in s posledicami njegove drobitve slovenske etnične skupnosti (gl. Kronika 16, 1968, 129–136). Poleg spomina na slovensko državnost